

NÁMESTIE SNP V BANSKEJ BYSTRICI
AKO OBJEKT SKÚMANIA JAZYKOVEJ KRAJINY¹

SNP SQUARE IN BANSKA BYSTRICA
AS AN OBJECT OF THE STUDY OF LINGUISTIC LANDSCAPE

EDITA JURČÁKOVÁ
JANA ŠTEFAŇÁKOVÁ

Abstract

The present study is a pilot survey of the linguistic landscape of the SNP Square in Banská Bystrica, which is focused on a basic description of the defined urban space. The aim is to point out the development of the linguistic landscape in the historical context and to map its current space with an emphasis on the localization and representation of local businesses. Attention is also paid to the use of languages in the linguistic landscape and to the analysis of the types of signs that constitute the linguistic landscape of the square.

Keywords: linguistic landscape, sign, bottom – up signs, top – down signs, nomenclature, history, town square.

Abstrakt

Predmetná štúdia predstavuje pilotný prieskum jazykovej krajiny Námestia SNP v Banskej Bystrici, ktorý je zameraný na základný opis vymedzeného urbánneho priestoru. Cieľom je poukázať na vývoj jazykovej krajiny v historickom kontexte a zmapovať jej súčasný priestor s akcentom na lokalizáciu a zastúpenie prevádzok. Pozornosť je venovaná aj používaniu jazykov v jazykovej krajine a analýze typov signs, ktoré konštituuju jazykovú krajinu námestia.

Kľúčové slová: jazyková krajina, sign, bottom–up signs, top-down signs, názvoslovie, história, námestie.

Úvod

Koncom 80. rokov 20. st. došlo v kultúrnych a sociálnych vedách k zmene paradigmy a do centra pozornosti sa čoraz viac dostával geografický priestor ako kultúrny fenomén. Do popredia sa postupne dostávala otázka štruktúrovania verejného priestoru prostredníctvom písaného jazyka, kde významnú úlohu zohrávajú nosiče písanej podoby jazyka ako komunikačné médiá. Väčšinu textov v médiách, napr. v knihách, časopisoch, na internete možno prenášať, reprodukovat' a teda aj rozumieť nezávisle od času a priestoru. Pre písaný jazyk vo verejnom priestore to však nemusí platiť, pretože táto špecifická forma jazyka protirečí zaužívaným stereotypom tým, že je pevne viazaná na určitý priestor, veci alebo javy, pričom sa funkčne a formálne riadi inými zákonitosťami ako písmo v textoch na transportovateľných nosičoch (porov. Auer 2010, s. 271). Na konci 20. storočia sa na poli sociolingvistiky vytvorila výskumná oblasť s názvom *Linguistic Landscape/jazyková krajina*, ktorá upriamila pozornosť na písanú podobu jazyka vo verejnom priestore. Prvé príspevky k tejto problematike vznikli už v 70-tych rokoch 20. storočia, jej základný koncept ale rozpracovali až Landry a Bouhris (1997) a ich

¹ Štúdia vznikla v rámci projektu APVV-18-0115 Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy.

definícia jazykovej krajiny² sa stala základom pre všetky ďalšie výskumy a snahy zaoberajúce sa touto problematikou. Koncept jazykovej krajiny sa postupne rozširoval. Rôznymi metodologickými prístupmi sa zaoberali v posledných rokoch mnohí autori v zahraničí (napr. Backhaus, 2019; Pütz, Mundt, 2019; Schulze, 2019; Gorter, Cenoz, 2020) i na Slovensku (napr. Satinská, 2014; Ferenčík, 2013; 2014; 2015; Laihonen, 2016; Szabómihály, 2021). Výskum v tejto oblasti rozširujú aj členovia riešiteľského kolektívu projektu APVV s názvom Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy, ktorí skúmajú jazykovú krajinu miest Banskej Bystrice, Bratislavy, Banskej Štiavnice, Komárna, Komárom, Mníchova a Erlangen z rôznych aspektov (napr. Dobrik, 2020; Gašová, 2020; Istók, Tóth, 2020; Jesenská, 2020; Jurčáková, 2020; Lauková, 2020; Molnárová, 2020; Krško, 2020; Štefaňáková, 2020, Schulze, 2019). Príspevkom do tejto oblasti sú aj štúdie, ktoré poukazujú na didaktický potenciál Linguistic Landscape vo vyučovaní cudzích jazykov, napr. slovenské didaktičky I. Kolečáni Lenčová sa v štúdiu *Linguistic Landscape and Reading Comprehension in Foreign Languages Teaching* (Kolečáni Lenčová, 2020) zaoberá možnosťami využitia jazykovej krajiny v edukácii cudzích jazykov s fokusom na čítanie s porozumením a E. Molnárová v štúdiu *Jazyková krajina ako motivačný faktor vo výučbe cudzích jazykov* (Molnárová, 2020a) prezentuje návrh projektu s aplikovaním dát z výskumnej databázy projektu APVV vo vyučovaní nemčiny ako cudzieho jazyka so zreteľom na viacjazyčnosť geograficky určených jednotiek. Termín jazyková krajina sa pôvodne vzťahoval na texty, ktoré sa nachádzajú v exteriéri na pevných nosičoch, v súčasnosti sa už skúmajú ale aj texty vo verejných priestoroch vo vnútri budov i na menších predmetoch, ako sú jedálne lístky, pohľadnice, bankovky, vizitky a pod. Jazyková krajina teda odkazuje na akýkoľvek nápis umiestnený vo vonkajšom a vnútornom priestore verejnej inštitúcie alebo súkromného obchodu či firmy v danej geografickej lokalite. Podľa Gortera a Cenozu sa jazyková krajina chápe ako „multilingválny a multimodálny repertoár, ktorý sa používa ako nástroj komunikácie na oslovenie okoloidúcich“ (Gorter, Cenoz, 2020). Krško definoval pojem jazyková krajina nasledovne: „Vymedzenie pojmu jazyková krajina voči onymickému priestoru môžeme chápať v širšom a užšom ponímaní. Pokiaľ sa vrátíme k širšiemu vymedzeniu termínu jazyková krajina, môžeme túto kultúrno-antropologickú jednotku stotožniť skôr s termínom komunikačný register ako širšou kategóriou zahrňajúcou v sebe apelatívnu i propriálnu časť lexikálneho systému a ďalšie komunikačné zložky. V užšom chápaní by sme mohli jazykovú krajinu stotožniť s onymickým priestorom a súborom jednotlivých onymických scén“ (Krško, 2016, s. 110). Na základe doterajších výskumov možno vo vývoji konceptu jazykovej krajiny hovoriť o dvoch fázach. Prvú fázu charakterizujú synchronne, statické a kvantitatívne skúmanie jazykov vo fyzickom priestore a v druhej fáze prevažujú semioticky a kvalitatívne orientované výskumy (porov. Szabómihály, 2020 odvolávajú sa na Pütza a Mundta, 2019, s. 17 – 18).

Cieľom našej štúdie je uskutočniť pilotný prieskum jazykovej krajiny Námestia SNP v Banskej Bystrici, v ktorom sa zameriame najskôr na analýzu vybraného priestoru v diachrónnom kontexte a následne ho opíšeme v synchronných súvislostiach s akcentom na jeho lokalizáciu a zastúpenie firiem, spoločností a inštitúcií. V ďalšom kroku upriamime pozornosť na zastúpenie jazykov v jazykovej krajine hlavného námestia a na charakteristiku typov signs/nosičov, ktoré konštituujú verejný priestor Námestia SNP. V našom výskume používame prevažne metódy charakteristické pre prvú fázu. Predpokladom na skúmanie jednotiek jazykovej krajiny (signs) bolo zdokumentovanie urbánneho priestoru, triedenie a označenie získaného fotografického materiálu, pričom sme postupovali podľa nižšie uvedenej metodológie. Cieľom parciálneho výskumu bolo získať informácie a údaje, z ktorých budeme vychádzať pri ďalšom štatistickom spracovaní údajov a podrobnejších kvalitatívnych analýzach jazykovej krajiny

² „The language of public road signs, advertising billboards, street names, place names, commercial shop signs, and public signs on government buildings combines to form the linguistic landscape of a given territory, region, or urban agglomeration“ (Landry a Bourhis, 1997, s. 25).

v rámci projektu APVV: *Jazyk v meste – dokumentovanie multimodálnej semiosféry jazykovej krajiny na Slovensku a z komparatívnej perspektívy* s použitím stanovenej metológie. Vzhľadom na to, že v koncepte jazykovej krajiny stoja v centre pozornosti signs/nosiče ako základné výskumné (komunikačné) jednotky, venujeme v rámci teoretických východísk pozornosť ich vymedzeniu a predstavíme rôzne prístupy k ich kategorizácii.

Signs ako základné komunikačné jednotky jazykovej krajiny

Na pomenovanie základných jednotiek vytvárajúcich jazykovú krajinu, ktoré obsahujú znaky sprostredkujúce určitú informáciu v písanej podobe jazyka, sa v anglicky publikovanej odbornej literatúre etabloval pojem sign. Z. Gašová navrhla používať ako jeho slovenský ekvivalent pojem nosič, resp. nosič s nápisom alebo textom vo verejnom priestore, ktorý ďalej používame synonymne k pojmu sign (porov. Gašová, 2020, s. 70). M. Ferenčík vo svojich štúdiách nazýva jednotku analýzy jazykovej krajiny ako „(multimodálny) semiotický objekt“ umiestnený na materiálnom nosiči (napr. tabuľa, plagát, výklad), ktorý je viditeľný z ulice a obsahuje nápis, pričom tento semiotický objekt je zreteľne odčlenený od iných semiotických objektov (Ferenčík, 2015, s. 51). Nosič s nápisom (sign) ako základná jednotka skúmania jazykovej krajiny je teda nositeľom znaku/znakov v písanej podobe jazyka. Nosiče sa môžu vyskytovať napr. v podobe tabule, plagátu, cedule atď. v okrúhlym, obdĺžnikovom alebo inom tvare a môžu byť vyrobené z rôznych materiálov (látka, koža, kov, drevo, skala, papier a i.). V súčasnej jazykovej krajine sú prítomné aj elektrické alebo elektronické nosiče, napr. svetelná tabuľa, neónová reklama alebo display, ktoré môžu podávať nejaké informácie, dokumentovať určitý jav alebo slúžiť ako varovné signály. Na cestách možno pozorovať ale aj nosiče s ikonami a symbolmi, ktoré nemajú písomnú podobu a slúžia na orientáciu v určitom priestore (napr. orientačné tabule, smerové tabule/šípky, piktogramy a pod.) V našom príspevku v súlade s vyššie uvedenou charakteristikou sledujeme nosiče, ktoré transportujú informáciu v písanej podobe jazyka (v zmysle sign), napr. tabule s názvami ulíc, inštitúcií, obchodov, oficiálne alebo neoficiálne nápisy a oznamy na budovách, obchodoch vo forme zákazov, príkazov k určitému správaniu alebo konaniu vo vymedzenom priestore, pamätné tabule, nosiče s cenou tovaru alebo komerčné reklamné plagáty, súkromné oznamy či umelecké formy vyjadrenia (napr. graffity na stenách budov, múrov alebo kanálov – porov. Štefaňáková, 2020, s. 67).

Pokiaľ ide o typológiu signs, k jednej z prvých patrí členenie na tzv. *public signs* (verejné nosiče) a *private signs* (súkromné nosiče), ktoré použil Rosenbaum a kolektív autorov už v roku 1977 (porov. Gašová, 2020, s. 70), pričom do skupiny tzv. *public signs* zaradili označenia štátneho, resp. nekomerčného sektora, a do skupiny *private signs* označenia súkromného, resp. komerčného sektora. R. Landry a R. Y. Bourhis rovnako rozlišovali medzi *private signs* (súkromnými nosičmi) a *gouvernement signs* (úradnými nosičmi). Úradné nosiče označili ako verejné a súkromné nosiče ako komerčné. Zároveň poukázali na to, že podoba vládnych nápisov závisí od jazykovej politiky vlády či štátu. V neskorších výskumoch jazykovej krajiny sa už používajú termíny *top-down signs* pre oficiálne nosiče a *bottom-up signs* na označenie neoficiálnych nosičov, ktoré zaviedol Ben-Rafael a kol. (Ben-Rafael a kol., 2006, s. 14). Za tvorcov *top-down signs* sa pokladajú inštitucionálni producenti a patria sem napr. označenia miest, ulíc, škôl, úradov ale aj cestovné poriadky na zastávkach verejnej dopravy a pod. Tvorcami *bottom-up signs* môžu byť rovnako fyzické ako aj právnické osoby. K takýmto znakom jazykovej krajiny patria napr. označenia obchodov, pevné a mobilné tabule s ponukou tovarov a služieb, reklamné plagáty a billboardy, ale rovnako aj graffity (porov. Molnárová, 2020c, s. 115). Androutsopoulos (2008, s. 2) pre analýzu jazykovej krajiny navrhol nasledujúcu kategorizáciu nosičov s nápismi:

- členenie nosičov podľa ich producentov: oficiálne nosiče, neoficiálne nosiče a transgresívne znaky (napr. graffity)
- členenie nosičov podľa statusu použitých jazykov: nosiče, na ktorých dominujú nápisy v jednom úradnom jazyku vs. viacjazyčné nosiče

- členenie nosičov podľa branže: napríklad nosiče s nápismi z oblasti gastronómie a pod.
- členenie podľa typu nosičov, materiálu, formy, veľkosti, druhu použitého písma, umiestnenia v jazykovej krajine a pod. (Androutsopoulos, 2008, s. 2)

Fínsky lingvista P. Laihonen³ sa vo svojich výskumoch zameril na vzťah slovenčiny ako štátneho jazyka a maďarčiny ako regionálne dominantného menšinového jazyka v jazykovej krajine. Pracoval pritom s pojmom nápis. Nápis rozčlenil na medzinárodné, štátne, nápisy (miestnej) samosprávy, komerčné nápisy, nápisy spolkov a občianskych združení, cirkevné nápisy a súkromné nápisy. Pri kategorizácii nápisov vychádzal najmä z toho, kto ich uverejnil, umiestnil alebo objednal, resp. aký je ich obsah (porov. napr. Laihonen, 2015, s. 182). Z predchádzajúcej analýzy je zrejmé, že k skúmaniu jazykovej krajiny a jej základných jednotiek (signs) existujú rôzne prístupy. V rámci vyššie uvedeného projektu APVV skúmame signs z rôznych aspektov podľa metodiky, ktorá sa stále špecifikuje a postupne sa vytvára aj databáza umožňujúca komplexnejšie štatistické vyhodnotenie dát. Nasledujúca kapitola je venovaná opisu metodológie, z ktorej vychádzame v našom pilotnom prieskume jazykovej krajiny na Námestí SNP.

Metodológia a čiastkové ciele

V pilotnom prieskume jazykovej krajiny Námestia SNP bolo nevyhnutné aplikovať niekoľko výskumných metód. Po základnej orientácii v problematike jazykovej krajiny sme sústredili pozornosť najmä na opis jazykovej krajiny Námestia SNP v diachrónnom a synchrónnom rámci. To si vyžiadalo v prvom kroku analýzu historických prameňov literatúry a takých poznatkov, ktoré vypovedajú o histórii mesta Banská Bystrica a minulosti Námestia SNP na časovej priamke od ich vzniku až po súčasnosť. Vzhľadom na skutočnosť, že na premenu jazykovej krajiny malo výrazný vplyv aj miestne názvoslovie, upriamime pozornosť aj na zmeny pomenovania námestia SNP, v ktorom sa odrážajú rôzne historické obdobia spojené so špecifickou politickou a národnostnou situáciou. Nevyhnutným predpokladom pre analýzu súčasnej jazykovej krajiny je aj vymedzenie výskumného priestoru. K tomu patrí nielen opis lokácie hlavného námestia, ale aj zastúpenie budov a iných objektov v lokalite námestia, na čo sme upriamili pozornosť v ďalšej fáze skúmania. Zamerali sme sa nielen na základnú charakteristiku priestoru hlavného námestia, ale aj na zistenie toho, aké firmy, spoločnosti a prevádzky v súčasnosti sídlia v historických budovách na Námestí SNP s cieľom zdokumentovať zastúpenie súkromných firiem/prevádzok a verejných inštitúcií v tejto lokalite, čo má význam pre ďalšie analýzy nosičov/signs so zreteľom na ich klasifikáciu na tzv. *bottom-up signs* (neoficiálne) a *top-down signs* (štátne/verejné). V poslednom kroku sme realizovali vizuálnu analýzu, resp. terénny výskum, cieľom ktorého bolo získať detailnú vizuálnu/fotografickú dokumentáciu skúmaného sociálneho priestoru. Fotografovanie prebiehalo počas jedného dňa, kedy sme získali základný fotografický materiál, ktorý sme ďalej museli roztriediť a pomenovať v súlade s metodológiou projektu APVV. Pomenovanie snímok (súborov) sledovalo štruktúru „iniciály_mesta_iniciály_názvu_ulice_spolu_s_popisným_čísлом_názov_prevádzky“ (porov. Jesenská, 2020). Radnicu na Námestí SNP č. 1 sme na základe toho zapísali: BB_NámSNP1_Radnica a pamätnú tabuľu na rovnakom popisnom čísle ako BB_NámSNP1_Radnica_Pamätná tabuľa. Ak nebolo popisné číslo viazané výlučne na jednu adresu, ako v prípade Katedrály svätého Františka Xaverského, zaznamenali sme túto skutočnosť ako BB_NámSNP26_NámSNP27_Katedrála sv. Františka Xaverského. Pri fotografovaní sme nachádzali nosiče s textom s rôznymi nápismi nielen na budovách (napr. na tabuliach, dverách,

³ Fínsky lingvista P. Laihonen je jedným z prvých lingvistov, ktorí skúmali jazykovú krajinu obcí a miest na slovensko-maďarskom etnicky zmiešanom území (Laihonen, 2012) a zaoberali sa vzťahom slovenčiny ako štátneho jazyka a maďarčiny ako regionálne dominantného menšinového jazyka.

visiacich štítoch a pod.), ale aj mimo budov, napr. na pamätníku alebo na stojacich nosičoch v tvare V. Na základe nazhromaždeného a označeného fotografického materiálu sme mohli analyzovať typy nosičov v súlade s vymedzenými kritériami, čo je nielen jedným zo základných čiastkových cieľov pri analýze jazykovej krajiny Námestia SNP, ale aj ďalších lokalít Banskej Bystrice, na ktoré sa vo výskumoch zameriavajú riešitelia projektu APVV. Naša štúdia tak predstavuje čiastkový výstup v rámci rozsiahlejšieho projektového zámeru, cieľom ktorého je skúmanie jazykovej krajiny v mestách Banská Bystrica, Bratislava, Banská Štiavnica, Komárno/Komárom, Mníchov a Erlangen s intenciou generalizácie výskumných zistení a vyvodzovania potenciálnych trendov do budúcnosti. Ako sme už uviedli, aby sme mohli zmapovať stav jazykovej krajiny v historickom centre mesta na Námestí SNP v Banskej Bystrici, bolo nevyhnutné skombinovať viacero výskumných techník a postupov vrátane diachrónnej a synchronnej analýzy výskumného priestoru, zberu dát pomocou fotoaparátu, následného triedenia a označenia fotodokumentácie, klasifikácie nosičov podľa vymedzených kritérií, deskripcie, explikácie, analýzy a interpretácie (porov. Jesenská, 2020, s. 25).

V súlade s opísanou metodológiou sme v rámci nášho základného prieskumu jazykovej krajiny Námestia SNP v Banskej Bystrici sledovali nasledovné čiastkové ciele:

- predstaviť jazykovú krajinu Námestia SNP v Banskej Bystrici z diachrónnej perspektívy, pričom sa zameriame na opis významných etáp vývoja Banskej Bystrice a Námestia SNP, ktoré determinovali jazykovú krajinu námestia v dnešnej podobe a implicitne poukážeme aj na zmeny pomenovaní Námestia SNP v jednotlivých historických etapách vývoja;
- opísať vymedzený priestor jazykovej krajiny v synchronných súvislostiach so zameraním na lokáciu námestia v priestore Banskej Bystrice a zastúpenie budov a iných objektov v lokalite námestia s akcentom na zistenie firiem, spoločností a prevádzok, ktoré sídlia v historických budovách na Námestí SNP ako východisko pre ďalšie čiastkové výskumy;
- na podklade analýzy fotografickej dokumentácie poukázať na to, aké jazyky sú súčasťou jazykovej krajiny Námestia SNP, resp. aké typy nosičov sa v nej dominantne vyskytujú, pričom sa budeme orientovať na nasledujúce typy nosičov v súlade s kategorizáciou signs vymedzenou v rámci projektu APVV: *nálepka* (nalepená celou plochou na skle, dreve alebo inom nosiči), *plaketa* (okružla nálepka), *visiaci nosič*, *pamätná tabuľa*, *etiketa/vývesná tabuľa/vývesný štít* (nápis nad prevádzkou, výkladom), *fotka*, *nápis na rôznych druhoch materiálu* (napr. látka, drevo), *(darčeková) poukážka alebo pokladničný doklad*, *vývesný štít kolmý na fasádu budovy/výstrčka*, *nosič v tvare A*, *mapa*, *nápis vyskytujúci sa nezávisle od nosiča* (nápisy na výkladoch alebo dverách, na fasáde domu), *tabuľa* (myslí sa tým tabuľa s čiernou plochou, na ktorú sa píše kriedou, ak sú na tabuli napísane jedlá s cenou, ide o jedálny lístok), *plagát* (na rozdiel od cedula ide o profesionálnejšie spracovaný nosič, na ktorom je napr. logo nachádzajúci sa napr. na dverách, výklade, stene), *ceduľa* (v porovnaní s plagátom menej profesionálne spracovaný nosič s textom), *orientačná tabuľa* (napr. nosič s orientačnou šípkou), *dopravná značenie* (dopravná značka, napr. parkovanie pre rezidentov), *tabuľa s názvom ulice* (čísla domov, názvy ulíc) a *jedálny lístok*.

Náš parciálny výskum považujeme za východiskový pre ďalšie výskumy jazykovej krajiny Námestia SNP s použitím metód kvantitatívnej a kvalitatívnej analýzy podľa stanovenej metodológie v rámci projektu APVV.

Námestie SNP v Banskej Bystrici v diachrónnych súvislostiach

Námestie SNP v Banskej Bystrici a jeho súčasná jazyková krajina je výsledkom reťazca historických udalostí, ktoré sa viažu na mesto Banská Bystrica. História mesta sa datuje od čias, keď sa v tejto oblasti začala ťažba zlata a medi. Prvú písomnú zmienku o meste možno nájsť v ustanovujúcom dekrete maďarského kráľa Belu IV z roku 1255, ktorým sa Banská Bystrica stala mestom s kráľovskými privilégiami. Kráľovské privilégia sem prilákali nových nemeckých prisťahovalcov a mesto sa začalo rozvíjať najmä vďaka baníctvu. V roku 1380 sa Banská Bystrica

stala členom Zväzu stredoslovenských banských miest. V meste postupne vznikali významné stavby (napr. Kostol nanebovzatia Panny Márie v druhej polovici 13. storočia, Kostol Svätého kríža v roku 1452 a i.). V 2. polovici 15. storočia nastala kríza a stagnácia banskej výroby kvôli technickým ťažkostiam pri ťažbe. Na ploche súčasného Námestia SNP stálo v 15. storočí pôvodne 32 meštianskych (zväčša drevených) domov, ktoré boli zničené požiarom v roku 1500. Nová podoba námestia sa začala vytvárať na začiatku 16. storočia. Mesto bolo postupne do roku 1589 kompletne obostavané kamennými hradbami za účelom ochrany proti nájazdom nepriateľských Turkov. Zvyšky mestského opevnenia a hradieb sa zachovali do dnešných čias.

V 16. a 17. storočí bohatí mešťania na hlavnom námestí postavili nové domy. Viaceré z nich mali na prízemí veľké siene na obchodovanie (tzv. Mazhaus so vstupným veľkým priestorom, ktorý sa využíval hlavne na obchodné aktivity, remeslá a pod.). Hlavné námestie malo od počiatku najmä trhovú funkciu. Štyrikrát do roka sa tu organizoval jarmok. V stredoveku stála uprostred námestia klieťka, ktorá bola miestom verejnej hanby. Priestor námestia sa využíval aj na cirkevné účely. Neslávne známym sa stalo námestie 30. októbra 1944, keď tu vtedajší prezident Jozef Tiso vyznamenal nemeckých vojakov, ktorí sa zúčastnili na potlačení Slovenského národného povstania. Po roku 1945 sa na námestí organizovali rôzne zhromaždenia a manifestácie (1. máj ako Sviatok práce, 29. august – výročie Slovenského národného povstania, 7. november – výročie Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie aj s lampiónovým sprievodom). Do dnešnej podoby bolo Námestie SNP zrekonštruované v rokoch 1993 až 1996 a stalo sa jednou z prvých peších zón na Slovensku. K mimoriadnemu zviditeľneniu Námestia SNP došlo počas návštevy pápeža Jána Pavla II. 12. septembra 2003.

Na Námestí SNP stojí niekoľko historických budov a domov, ktoré majú vysokú umeleckú a architektonickú hodnotu a svojimi nápismi výrazne ovplyvňujú aj charakter jazykovej krajiny v súčasnosti. Najstaršie domy boli postavené v 15. storočí. Z tohto obdobia pochádza Pribicierov dom. Na prelome 15. a 16. storočia vznikli **Ebnerov dom** a **Cisársky dom**. V polovici 16. storočia bola postavená **Hodinová veža** a približne v rovnakom období vznikol aj tzv. **Krebsov dom** (dnes nazývaný u Raka). Na námestí sa nachádza aj historická Radnica pôvodne nazývaná Mühlsteinov dom a biskupský palác z roku 1787. V dome nazývanom **Kammerhof**, ktorý patril v 14. storočí rodine Karlovcov, sídlil medzi rokmi 1450 až 1870 jeden z troch pivovarov v meste. Dnes v ňom majú sídlo Lesy Slovenskej republiky. Vysokú architektonickú hodnotu majú najmä **Thurzov dom** a **Benického dom**. Prvé zmienky o Thurzovom dome pochádzajú z archívnych prameňoch z roku 1495. V súčasnosti je jedným z expozičných miest Stredoslovenského múzea (**obr. 1 a 2**). **Benického dom** vznikol po roku 1660 spojením dvoch gotických objektov s renesančnou úpravou. Veľmi zaujímavým je renesančný portál s nápisom a erbom rodu Szentyvany, ktorý držia dvaja baníci v slávnostnej rovnošate (**obr. 3 a 4**). Na obdĺžnikovom námestí sa nachádza aj **Katedrála sv. Františka Xaverského** zo začiatku 18. storočia, ktorá je už vyše dvesto rokov katedrálom banskobystrického biskupa, barokový **Mariánsky stĺp** z roku 1719, **Obelisk na pamiatku vojacom Červenej a Rumunskej armády** a **fontána** pochádzajúca zo 16. storočia.⁴

Názvy Námestia SNP v historickom kontexte

Vývoj a premenu jazykovej krajiny možno sledovať aj na názvosloví námestí a ulíc Banskej Bystrice. Námestie SNP malo od svojho vzniku viacero pomenovaní. V jeho názvoch sa odrážajú rôzne historické obdobia spojené so špecifickou politickou a národnostnou situáciou (porov. Baláž, 2003, s. 8). Názvy Námestia SNP možno na podklade analýzy historických dát zaradiť do nasledujúcich ôsmich období (tabuľka 1).

V prvom období, ktoré sa datuje od vzniku námestia až do polovice 70. rokov 19. storočia (teda viac ako 600 rokov), sa hlavné námestie nazývalo **Ring** (slov. rínok). V tomto období prevládali nemecké názvy ulíc a námestí. Hoci viac ako polovicu obyvateľov Banskej

⁴ Porov.: <https://www.visitbanskabystrica.sk/stopy-v-historii-bb/>

Bystrice tvorilo slovenské obyvateľstvo, ako úradné – oficiálne jazyky sa používali latinčina a nemčina.⁵ Druhé obdobie názvu námestia sa spája s rakúsko – maďarským vyrovnaním v polovici 70. rokov 19. storočia, kedy Banská Bystrica neodolala silnejúcemu maďarizačnému tlaku. Názvy ulíc boli vo väčšine prípadov preložené do maďarčiny a námestie sa premenovalo na **Fő tér**. K tretej zmene názvu námestia došlo v roku 1896, keď Uhorsko oslavovalo tisícové výročie „príchodu“ staromaďarských kmeňov do krajiny. Všetky ulice Banskej Bystrice sa premenovali podľa osobností uhorských dejín a niektoré pomenovania mali aj historickú spojitosť s dejinami mesta. Námestie dostalo názov **IV. Béla király tér** podľa uhorského kráľa Belu IV., za vlády ktorého nadobudla Banská Bystrica mestské privilégia. Podľa Baláza trvala doba maďarských „miléniových“ názvov necelých 25 rokov do jari roku 1919 (Baláž, 2003, s. 8). Po vzniku prvej Československej republiky v roku 1919 došlo ku štvrtnej zmene. Mesto sa vrátilo k pôvodným názvom ulíc a námestí a námestie sa krátko dobu nazývalo **Hlavné námestie**. Koncom 20. rokov sa námestie opäť premenovalo na **Masarykovo námestie**. Po vzniku Slovenského štátu v roku 1939 došlo k šiestej zmene názvu na **Námestie Andreja Hlinku**. Po skončení 2. svetovej vojny sa námestie premenovalo na **Námestie Národného povstania**. Prívlastok „slovenský“ sa v tých časoch nemeslo použiť, pretože štátne a stranícke orgány v Prahe v tej dobe „bojovali“ s tzv. slovenským buržoáznym nacionalizmom. Po roku 1989 nastala zatiaľ posledná zmena. Väčšina ulíc v centre mesta sa vrátila k starým názvom a námestie sa premenovalo na **Námestie Slovenského národného povstania** (porov. Baláž, 2003, s. 8). V tabuľke 1 sú zobrazené pomenovania Námestia SNP v premenách času.

	Časové obdobie	Názov námestia SNP
1.	15. st. – 70. roky 19. st.	Ring
2.	pol. 70. rokov 19. storočia	Fő tér
3.	r. 1896 – 1919	IV. Béla király tér
4.	r. 1919 – 1920	Hlavné námestie
5.	r. 1920 – 1939	Masarykovo námestie
6.	r. 1939 – 1945	Námestie Andreja Hlinku
7.	r. 1945 – 1989	Námestie Národného povstania
8.	po roku 1989	Námestie Slovenského národného povstania

Tabuľka 1: Názvy Námestia SNP v Banskej Bystrici v premenách času

Na podklade vývoja názvoslovia Námestia SNP možno sledovať, v akej miere sa odrážajú historické etapy vývoja lokality v použití jazykov v súčasnej jazykovej krajine. Na tento fenomén upriamime pozornosť v ďalších čiastkových výskumoch.

Charakteristika súčasného priestoru jazykovej krajiny Námestia SNP – lokácia a zastúpenie budov, firiem a inštitúcií

Námestie SNP sa nachádza priamo v historickom centre mesta, s čím súvisí aj jeho vysoká turistická atraktivnosť. Má obdĺžnikový tvar a je ohraničené Námestím Štefana Moyzesa, Kapitulskou ulicou, Lazovnou ulicou, Hornou Striebornou ulicou, Dolnou ulicou a Národnou ulicou, ktoré rovnako ako Námestie SNP prešli v rámci historického vývoja jazykovej krajiny zmenou názvoslovia. Po rekonštrukcii v roku 1994 bolo hlavné námestie pretvorené na pešiu zónu. Jeho priestor sme sa pokúsili vymedziť pomocou dostupných nástrojov online mapovej

⁵ V názvosloví ulíc sa používalo slovo Gasse (slov. ulica), ktorý vychádzal z jazykového prostredia Rakúska a východných oblastí Nemecka, pričom na zvyšnom území Nemecka sa používal názov **Strasse** (v Banskej Bystrici existovali v tom čase napr. pomenovania ulíc: Obere gasse – Horná ulica, Untere (Spital) gasse – Dolná (Špitálska) ulica, Bader gasse – Kúpeľná (Lazovná) ulica, Silber gasse, Vicus Mallei – Strieborná).

služby google maps spoločnosti Google⁶ a služby *mapa.zoznam.sk*.⁷ Námestie SNP je orientované východno-západným smerom a za jeho začiatok považujeme koniec Námestia Štefana Moyzesa na východnej strane a za koniec Dolnú ulicu na jeho západnej strane. Na základe vymedzenia súradníc na mape je jeho dĺžka z východu na západ približne 215 m a jeho celková plocha ca. 10 880m². Priestor námestia je teda historickými budovami, v ktorých sídlia súkromné prevádzky (obchody, firmy, reštaurácie, bary a vinárne) a štátne/verejné inštitúcie. Vzhľadom na to, že ide o historické centrum mesta, obytné priestory sa tu nevyskytujú. Okrem historických budov možno za súčasť jazykovej krajiny považovať aj barokový Mariánsky stĺp, pamätník nazývaný Obelisk na pamiatku vojacom Červenej a Rumunskej armády, mestkú fontánu, mestké toalety a jeden novinový stánok. Na námestí stojí 25 budov a na základe pomerne zdĺhavého vyhľadávania prostredníctvom prehliadača Google sme zistili, že tu sídli okolo 60 súkromných firiem, spoločností a prevádzok, ktoré realizujú široké spektrum podnikateľských činností v rôznych oblastiach. Ich presný počet je veľmi ťažké vymedziť, pretože na Námestí SNP dochádza v súkromnom sektore k značnému pohybu prevádzok, pričom niektoré firmy či prevádzky zanikajú a nahrádzajú ich nové prevádzky. Príkladom je nedávny zánik známej banksobystrickej reštaurácie a pivárne Zlatý bažant a vznik novej reštaurácie U Richtára na Námestí SNP 11.

Vyhodnotenie dát

Po analýze jazykovej krajiny Námestia SNP v diachrónií a synchronií sme pozornosť upriamili na zdokumentovanie vymedzeného priestoru, pričom sme sa zamerali na fotografovanie signs/nosičov s nápismi a skúmali ich podľa kritérií vymedzených v metodológii. Na báze analýzy dostupných zdrojov na internete s pomocou Google prehliadača sme zistili, že na Námestí SNP sídli okolo 60 súkromných firiem/prevádzok a 9 verejných inštitúcií. Pokiaľ ide o prevádzky/inštitúcie dostupné priamo z námestia, na ľavej strane námestia sa nachádza spolu 21 prevádzok/inštitúcií, z toho 6 štátnych/verejných a 15 súkromných. Na pravej strane sa nachádza 26 prevádzok/inštitúcií, z ktorých 23 patrí do sféry súkromných prevádzok a 3 do sféry štátnych/verejných inštitúcií. Štátne, resp. verejné inštitúcie na Námestí SNP sú: Radnica, **Informačné centrum Banská Bystrica**, Stredoslovenské múzeum, Lesy Slovenskej republiky – štátny podnik generálne riaditeľstvo, *Rímskokatolícka cirkev* – Biskupstvo, Úrad *Banskobystrického samosprávneho kraja*, *Hodinová veža*, *Katedrála svätého Františka Xaverského* a Farský a dekaný úrad: Rímskokatolícka cirkev. Kostol a biskupský a farský úrad považujeme za verejné inštitúcie vzhľadom na to, že ich vytvárali/financovali okrem cirkvi čiastočne aj štátne inštitúcie a miestne samosprávy. Pokiaľ ide o súkromné prevádzky, najpočetnejšie zastúpenie majú reštaurácie (11) a kaviarne (6). Okrem toho sa priamo na námestí nachádzajú ďalšie prevádzky poskytujúce služby: čajovňa (1), cukrárne (4), antikvariáty (2), predajne potravín (2), hotel (1), predajňa obuvi a tašiek (1), lekáreň (1), pekáreň s predajňou (1), sprostredkovateľská agentúra (1), predajne drogerie (2), predajňa second hand oblečenia (1), cestovná kancelária (1), banka (1) a poisťovňa (1). Z analýzy je zrejmé, že na hlavnom námestí prevažujú súkromné prevádzky, firmy a poskytovatelia služieb. Uvedené informácie sú relevantné najmä pre sledovanie pomeru oficiálnych a neoficiálnych nápisov.

Pokiaľ ide o rozdelenie signs/nosičov na top-down vs. bottom-up, v jazykovej krajine Námestia SNP jednoznačne prevažujú signs s nápismi bottom-up, teda neoficiálne nápisy. Pri nápisoch top-down prevláda slovenčina, zatiaľ čo pri nápisoch bottom-up sa popri slovenčine objavujú aj iné jazyky. Pri skúmaní nosičov s nápismi top-down sme sledovali použitie jazykov so zreteľom na Zákon o štátnom jazyku z roku 1995. Na základe analýzy používania jazykov na

⁶<https://www.google.com/maps/place/N%C3%A1mestie+SNP/@48.7357143,19.1436544,17z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x47153df9b111fa31:0x39f5482587358aaa!8m2!3d48.7357143!4d19.1458431>

⁷<https://mapa.zoznam.sk/?search=N%C3%A1mestie+Snp%2C+Bansk%C3%A1+Bystrica>

nápisoch štátnych/verejných inštitúcií možno konštatovať, že oficiálne nápisy a pomenovania štátnych/verejných inštitúcií rešpektujú Zákon o štátnom jazyku. Ako príklad uvádzame obrázok nápisu budovy Lesov SR (obr. 7) a nápisu na Úrade *Banskobystrického samosprávneho kraja* (obr. 8). Na oficiálnych nosičoch sme si vo viacerých prípadoch všimli používanie anglických prekladov slovenského textu (napr. na pamätných tabuliach Ebnerovho domu (obr. 9), Thurzovho domu (obr. 10), na pamätnej tabuli budovy Štátnych lesov SR (obr. 11) alebo na nápis Informačného centra Banská Bystrica (obr. 12). Na budove Banskobystrického samosprávneho kraja sa na pamätnej tabuli, ktorá pripomína návštevu Pápeža Jána Pavla II. v roku 2003, vyskytuje trojjazyčný nápis (obr. 13), čo svedčí o tom, že oficiálne nápisy zohľadňujú aj komunikačné potreby turistickej klientely (porov. Jesenská, 2020). Na starých historických budovách možno nájsť aj nápisy v latinčine, napr. na Biskupstve rímskokatolíckej cirkvi (obr. 14). Pokiaľ ide o nápisy smerom bottom-up, popri slovenských nápisoch sa často vyskytuje angličtina, čo dokumentuje aj nápis Slovenskej reštaurácie a pivárne/Restaurant & pub (obr. 15). Na hlavnom námestí ale nie sú výnimočné ani názvy prevádzok výlučne v angličtine, napr. Folks Art Shop (obr. 16) alebo viacjazyčné nápisy najmä na tabuliach s aktuálnou ponukou nápojov v kaviarňach a pod. (obr. 17). Na základe analýzy jazykov na nápisoch top-down a bottom-up konštatujeme, že nemčina sa v jazykovej krajine Námestia SNP vyskytuje len zriedkavo, rovnako ako taliančina, francúzština alebo španielčina, pričom na nosičoch s cudzími jazykmi jednoznačne prevláda angličtina. To potvrdzuje súčasný globalizačný trend aj vo fungovaní jazykovej krajiny.

Okrem používania jazykov v jazykovej krajine Námestia SNP sme sa zamerali aj na analýzu foriem nosičov/signs, ktorá je nevyhnutná pre realizovanie ďalších kvantitatívnych a kvalitatívnych analýz jazykovej krajiny tejto lokality v rámci projektu APVV. Ako sme uviedli v metodológii, samotnej analýze signs predchádzalo dokumentovanie jazykovej krajiny, triedenie fotografického materiálu a jeho označenie vyššie opísaným postupom. Na základe toho bolo možné nosiče skúmať v súlade s typológiou signs uvedenej vymedzenou v rámci projektu APVV. Po dôkladnej analýze signs môžeme konštatovať, že v jazykovej krajine Námestia SNP sa najčastejšie vyskytujú nosiče nesúce názov prevádzky vo forme vývesného štítu alebo vývesnej tabule nad prevádzkou. Druhým najčastejšie sa vyskytujúcim typom nosiča bol plagát, za ktorý považujeme profesionálne spracovaný nosič umiestnený na dverách, vo výklade, na stene prevádzky a pod. Tretiu najčastejšiu skupinu tvorili nosiče v tvare A, ktoré sme zaznamenali najmä voľne postavené pri kaviarňach a reštauráciách. Do skupiny signs, ktoré sa vyznačujú častým výskytom v jazykovej krajine námestia SNP okrem toho patria aj jedálne lístky, vývesné štíty kolmé na fasádu budovy (tzv. výstrčky) a pamätné tabule. Pri skúmaní nosičov sme zistili pomerne časté používanie nápisov na skle výkladov, na dverách alebo na fasáde domov, teda nezávisle od konkrétneho nosiča. V porovnaní s vyššie uvedenými nosičmi sa vo verejnom priestore námestia nachádzali v oveľa menšom počte visiace nosiče, nosiče vo forme nálepky, plakety, klasické tabule s čiernou plochou a cedula (podľa vymedzených kritérií napr. nosiče s textom písaným rukou alebo nosiče spracované menej profesionálne ako napr. plagáty). Vzhľadom na to, že jazyková krajina Námestia SNP predstavuje historické a turistické centrum mesta a je pešou zónou, nezaznamenali sme v nej žiadne dopravné značky ani orientačné tabule. Na základe predchádzajúcej analýzy môžeme konštatovať, že jazykovú krajinu Námestia SNP konštituuje široké spektrum nosičov s nápsimi, ktoré majú nielen informačnú, ale aj symbolickú funkciu odkazujúcu na hodnotu používaných jazykov.

Záver

V predmetnej štúdií sme upriamili pozornosť na základný opis jazykovej krajiny turisticky mimoriadne atraktívnej lokality Námestia SNP, ktorá sa nachádza v historickom centre Banskej Bystrice. Naším cieľom bolo charakterizovať a zmapovať tento priestor s intenciou získať základnú východiskovú poznávaciu bázu na realizovanie ďalších čiastkových výskumov v rámci projektu APVV. V súlade s metodológiou projektu sme vymedzenú lokalitu námestia analyzovali

najskôr v diachrónnych súvislostiach a následne ju opísali synchronne s dôrazom na lokalizáciu a zastúpenie firiem, spoločností a inštitúcií. Pozornosť sme venovali aj zastúpeniu jazykov a charakteristike typov nosičov/signs, ktoré konštituuujú verejný priestor Námestia SNP.

Na báze analýzy rôznych historických prameňov literatúry možno konštatovať, že súčasná jazyková krajina Námestia SNP je výsledkom historického a kultúrneho vývoja Banskej Bystrice od druhej polovice 13. storočia, kedy mesto získalo kráľovské privilégia. Pre vývoj mesta mal veľký význam najmä rozvoj baníctva, ktoré prilákalo do mesta veľa prisťahovalcov zo zahraničia. V roku 1380 sa Banská Bystrica stala členom Zväzu stredoslovenských banských miest a na námestí postupne vznikali nové stavby. Po požari v 15. storočí sa začala vytvárať nová podoba námestia. V 16. a 17. storočí bohatí mešťania postavili nové domy, ktoré sa zachovali dodnes a vytvárajú ráz súčasnej jazykovej krajiny. V rámci diachrónnej analýzy sme sledovali aj premeny názvoslovía. Zistili sme, že od 15. storočia malo námestie osem pomenovaní, v ktorých sa odrážajú rôzne historické obdobia spojené so špecifickou politickou a národnostnou situáciou. Vývoj názvoslovía nám umožní v ďalších výskumoch sledovať, v akej miere sa odrážajú historické etapy vývoja v použití jazykov v jazykovej krajine Banskej Bystrice.

Súčasný urbánny priestor jazykovej krajiny Námestia SNP v Banskej Bystrici sme skúmali pomocou nástrojov online služby *google maps* a služby *mapa.zoznam.sk*, ako aj na podklade získanej fotografickej dokumentácie. Vymedzili a opísali sme skúmaný priestor a poukázali na historické budovy a ďalšie objekty nachádzajúce sa na ploche námestia. S použitím prehliadača Google sme zistili, že na hlavnom námestí v Banskej Bystrici v súčasnosti sídli viac ako 60 súkromných firiem, spoločností a prevádzok a 9 verejných inštitúcií. *Vzhľadom na značný pohyb vo fungovaní súkromných prevádzok však nebolo možné vymedziť ich presný počet.* Najpočetnejšie zastúpenie na hlavnom námestí majú reštaurácie a kaviarne (spolu 17 prevádzok). Z verejných inštitúcií možno spomenúť napr. kostol, radnicu, múzeum, budovu štátnych lesov alebo farský úrad.

Pri skúmaní nosičov/signs sme zistili, že v jazykovej krajine Námestia SNP jednoznačne prevládajú signs s nápismi bottom-up (neoficiálne nápisy), na ktorých sa nachádzajú texty väčšinou v slovenskom jazyku. Popri slovenčine sa používa aj angličtina a len veľmi zriedkavo iné jazyky. Rovnako na oficiálnych nosičoch prevláda v súlade so Zákonom o štátnom jazyku z roku 1995 slovenčina. Na niektorých nápisoach top down sa paralelne vyskytuje text v slovenskom aj anglickom jazyku, čo svedčí o tom, že oficiálne nápisy zohľadňujú komunikačné potreby turistickej klientely. Z analýzy nápisov vyplynulo, že z cudzích jazykov sa len zriedkavo používa nemčina, taliančina, francúzština alebo španielčina. Náš výskum ďalej ukázal, že v jazykovej krajine Námestia SNP sa najčastejšie vyskytujú nosiče vo forme vývesného štítu alebo vývesnej tabule, plagátu, nosiče v tvare A, jedálne lístky, vývesné štíty kolmé na fasádu budovy (tzv. výstrčky) a pamätné tabule. Pomerne často sa používajú aj nápisy na skle výkladov, na dverách alebo na fasáde domov, teda nezávisle od konkrétneho nosiča. Len zriedkavo sa tu nachádzajú nosiče vo forme nálepky, plakety alebo cedule. Celkove možno konštatovať, že jazykovú krajinu Námestia SNP konštituuje široké spektrum nosičov, ktoré majú nielen informačnú, ale aj symbolickú funkciu odkazujúcu na hodnotu používaných jazykov.

Ako sme uviedli už v úvode štúdie, náš príspevok vnímame ako pilotnú sondu do problematiky jazykovej krajiny Námestia SNP v Banskej Bystrici bez ambície generalizovania výsledkov, nakoľko niektoré kritériá výskumu v rámci projektu APVV sa stále špecifikujú. Na dokreslenie načrtnutých javov budú preto potrebné ďalšie štúdie.

Obr. 1 Thurzov dom

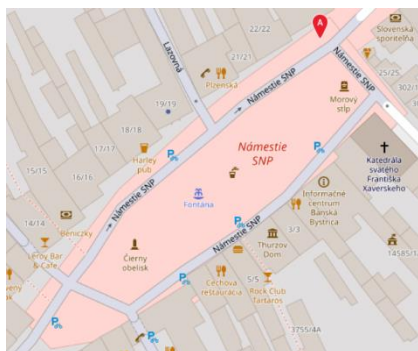
Obr. 2 Thurzov dom

Obr. 3 Benick. dom

Obr. 4 Benick. Dom

Obr. 5 Priestor Námestia SNP v BB

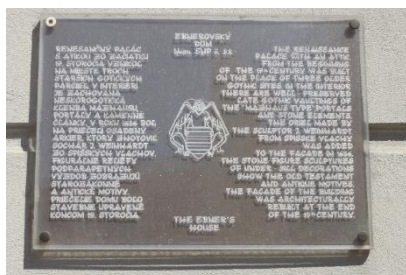
Obr. 6 Námestie SNP v Banskej Bystrici

Obr. 7: Budova Lesov SR

Obr. 8: Budova BB samosprávneho kraja

Obr. 9 Ebnerovský dom (SJ, AJ)

Obr. 10 Thurzov dom (SJ, AJ)

Obr. 11 Budova Lesov SR (SJ, AJ)

Obr. 12 Informačné centrum v BB (SJ, AJ)

Obr. 13 BB samospr. kraj (SJ, AJ, NJ)

Obr. 14 Biskupstvo Rímskokatolícka cirkev

Obr. 15 Slovenská reštaurácia a piváreň

Obr. 16 Folk Art Shop (AJ)

Obr. 17 Viacjazyčný nápis (SJ, AJ, NJ, JAP, TAL)

Zoznam citovanej literatúry

- ANDROUTSOPOULOS, J. K. 2008. *Linguistic landscapes: Visuelle Mehrsprachigkeitsforschung als Impuls an die Sprachpolitik. Vortrag auf dem Internationalen Symposium „Städte-Sprachen-Kulturen“*. [online] [cit. 2021-10-04] Dostupné na internete: <https://jannisandroustopoulos.files.wordpress.com/2011/05/j-a-2008-linguistic-landscapes.pdf>
- AUER, P. 2010. Sprachliche Landschaften. Die Strukturierung des öffentlichen Raums durch die geschriebene Sprache. In: *Sprache intermedial. Stimme und Schrift, Bild und Ton*. Berlin: De Gruyter, s. 271 – 298.
- BACKHAUS, P. 2019. Linguistic Landscape. In: *The Routledge Handbook of Japanese Sociolinguistics*. Routledge, s. 158 – 169.
- BALÁŽ, J. 2003. Dejinné medzníky v pomenovaní banskobystrických ulíc a námestí v historickom jadre mesta. In: *Bystrický permon. Banskobystrická revue pre popularizovanie vedy a umenia*, roč. 1, č. 1, s. 8.
- BEN-RAFAEL, E., SHOHAMY, E., AMARA, M. H., TRUMPER-HECHT, N. 2006. Linguistic Landscape as a symbolic construction of the public space: The case of Israel. In: *Linguistic Landscape: A New Approach to Multilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters, pp. 7 – 30.
- CENOZ, J., GORTER, D. 2006. Linguistic Landscape and Minority Languages. In: *International Journal of Multilingualism*, 2006, roč. 3, č. 1, s. 67 – 80.
- DOBRÍK, Z. 2020. Interpretácia vytvárania jazykovej krajiny Banskej Štiavnice z perspektívy sociálneho konštruktivismu. In: *Nová filologická revue : časopis o súčasnej lingvistiky, literárnej vede, translatológii a kulturológii*, Banská Bystrica: Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, roč. XI., č. 2, s. 127 – 138.
- FERENČÍK, M. 2013. English in the ‘Glocalized’ World: English Language Profile of a Local Linguistic Landscape from a Pluriparadigmatic Perspective. In: *Language, Literature and Culture in the Changing Transatlantic World. II. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, s. 27 – 44.
- FERENČÍK, M. 2014. Zákaz vjazdu – súkromný pozemok: konštruovanie súkromného priestoru v miestnej jazykovej krajine. In: *Registre jazyka a jazykovedy (II)*. Prešov: Prešovská univerzita, s. 295 – 302.
- FERENČÍK, M. 2015. Jazyk v meste. Angličtina vo vizuálnej semiotike mestskej jazykovej krajiny. In: *Médiá a text 5*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, s. 48 – 60.
- GAŠOVÁ, Z. 2020. Formy inojazyčnosti v jazykovej krajine. Analýza vybraných aspektov na príklade ‚Krčmy na Zelenej‘ v Bratislave. In: *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie V*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, s. 69 – 81.
- GORTER, D., CENOZ, J. 2020. Theoretical development of linguistic landscape studies. In: *Linguistic Landscape*, 2020, roč. 6, č. 1, s. 16 – 22.
- ISTÓK, V., TÓTH, S. J. 2020. Výskum jazykovej krajiny v mestách Komárno a Komárom do r. 2019. In: *Od textu k prekladu XIV. 2. časť. Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladatelů, s. 16 – 23.
- JESENSKÁ, P. 2020. Úvodné poznámky na margo výskumu jazykovej krajiny Národnej ulice v Banskej Bystrici. In: *Od textu k prekladu XIV. 2. časť. Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladatelů, s. 24 – 28.

JURČÁKOVÁ, E. 2020. Obrazné pomenovania v jazykovej krajine mesta Banská Bystrica. In: *Od textu k prekladu XIV. 2. časť. Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladateľů, s. 29 – 35.

KOLEČANI-LENČOVÁ, I. 2020. Linguistic Landscape and Reading Comprehension in Foreign Languages Teaching. In: *AD ALTA*, 2020, vol. 10, Issue 01, s. 160 – 164. Dostupné na: <http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/1001/PDF/1001.pdf>

KRŠKO, J. 2016. *Všeobecnolingvistické aspekty onymie. Z problematiky onymického komunikačného registra*. Banská Bystrica: Belianum.

KRŠKO, J. 2020. Lokálne nárečie ako nástroj expresivizácie v jazykovej krajine (na príklade Banskej Bystrice). In: *Od textu k prekladu XIV. 2. časť. Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladateľů, s. 36 – 46.

LAIHONEN, P. 2015. Linguistic Landscapes of a minoritized regional majority: Language ideologies among Hungarians in South-West Slovakia. In: *Dimensions of Sociolinguistic Landscapes in Europe. Materials and Methodological Solutions. Language Competence and Language Awareness in Europe 7*. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien: Peter Lang, s. 171 – 198.

LAIHONEN, P. 2016. Beware of the dog! Private linguistic landscapes in two ‘Hungarian’ villages in South-West Slovakia. In: *Language Policy*, roč. 15, č. 4, s. 373 – 391.

LANDRY, R. – BOURHIS, R. Y. 1997. Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality. An Empirical Study. In: *Jornal of Language and Social Psychology*, roč. 16, č. 1, s. 23 – 49.

LAUKOVÁ, J. 2020. Kontext textu a obrazu vo vizuálnej semiotike jazykovej krajiny mesta Banská Bystrica. In: *Od textu k prekladu XIV. 2. časť. Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladateľů, s. 47 – 54.

MOLNÁROVÁ, E. 2020a. Jazyková krajina ako motivačný faktor vo výučbe cudzích jazykov. In: *Aplikované jazyky v univerzitnom kontexte VI*. Zvolen: TU vo Zvolene, s. 232 – 241.

MOLNÁROVÁ, E. 2020b. Priezviská v logonymách (Na príklade jazykovej krajiny Banskej Bystrice). In: *Od textu k prekladu XIV. 2. časť. Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladateľů, s. 60 – 66.

MOLNÁROVÁ, E. 2020c. Linguistic Landscapes a Servis Learning vo vyučovaní cudzích jazykov na vysokých školách. In: *Lingua et vita*, roč. 10, č. 19. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, s. 114 – 121.

PÜTZ, M, MUNDT, N. 2019. Multilingualism, Multimodality and Methodology: Linguistic Landscape Research in the Context of Assemblages, Ideologies and (In)visibility – An Introduction. In: *Expanding the Linguistic Landscape. Linguistic Diversity, Multimodality and the Use of Space as a Semiotic Resource*. Bristol: Multilingual Matters, s. 1 – 24.

ROSENBAUM, Y., NADEL, E., COOPER, R. L., FISHMAN, J. A. 1977. English on Keren Kayement Street. In: *The Spread of English. The sociology of English as an additional language*. Rowley: Newbury House, s. 179 – 196.

SATINSKÁ, L. 2014. Jazyková krajina Bratislavy: Dunajská ulica. In: *Polarity, paralely a prieniky jazykovej komunikácie*. Banská Bystrica: Belianum, s. 157 – 167.

SCHULZE, I. 2019. *Bilder – Schilder – Sprache. Empirische Studien zur Text-Bild-Semiotik im öffentlichen Raum*. Tübingen: Narr, Francke, Attempto.

SZABÓMIHÁLY, G. 2020. Jazyky a aktéri v jazykovej krajine obcí na slovensko-maďarskom etnicky zmiešanom území na Slovensku. In: *Jazykovedný časopis*, roč. 71, č. 3, s. 297 – 320.

30. ŠTEFAŇÁKOVÁ, J. 2020. K rodovo vyváženému jazyku a jeho uplatňovaniu v súčasnej jazykovej krajine. (Na príklade oznamov s aktuálnymi hygienickými opatreniami v súvislosti

s pandémieu koronavírusu v Banskej Bystrici a Mníchove). In: *Od textu k prekladu XIV. 2. časť. Linguistic Landscape*. Praha: Jednota tlumočníků a překladatelů, s. 67 – 85.

Kontakt

Mgr. Jana Štefaňáková, PhD.
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Filozofická fakulta
Katedra germanistiky
Tajovského 51, 97401 Banská Bystrica
Slovenská republika
Email: jana.stefanakova@umb.sk

Mgr. Edita Jurčáková, PhD.
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Filozofická fakulta
Katedra germanistiky
Tajovského 51, 97401 Banská Bystrica
Slovenská republika
Email: edita.jurcakova@umb.sk